

หน่วยที่ 4 หลักและกระบวนการแก้ปัญหาอาชีพอนามัยและความปลอดภัย

ปัญหาอนามัยและความปลอดภัย หมายถึง สภาวะของงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัยที่เบี่ยงเบนไปจากความคาดหวังไว้ ทำให้เกิดสิ่งไม่พึงประสงค์กับงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย

ปัญหาที่สำคัญทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยได้แก่

- อุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน
- โรคจากการทำงาน
- นักอาชีพอนามัยขาดแคลน

ตามธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มนุษย์จะต้องเผชิญกับปัญหาตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีวิต มีทั้งปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น เกิด แก่ เจ็บ ตาย

ปัญหาที่หลีกเลี่ยงได้บ้าง เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง และปัญหาที่หลีกเลี่ยงได้มาก เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานและชีวิตประจำวันทั่วไป คนที่คิดว่าตัวเองไม่มีปัญหาจึงถือว่าคนนั้นแหละคือตัวปัญหา

ความสำคัญของปัญหาในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย คือ

- ทำให้เกิดอุปสรรคในงาน
- ขัดขวางความสำเร็จ
- สูญเสียเวลาและทรัพย์สินและอาจสูญเสียถึงชีวิต

ชนิดของปัญหา

1. พิจารณาโดยอาศัยความจำเป็นหรือเร่งด่วนตามระยะของปัญหา

- ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วและกำลังดำเนินอยู่และมีที่ท่าว่าจะคงอยู่ต่อไป ซึ่งอาจรุนแรงถ้าไม่รีบแก้ไข เช่น มีอุบัติเหตุบ่อยมากในหน่วยงานซ่อมบำรุง ต้องรีบแก้ไข
- ปัญหาการป้องกันเป็นปัญหาซึ่งปรากฏขึ้นจากการมีสิ่งบอกเหตุบางอย่างเกิดขึ้น อาจเกิดเหตุหากไม่ดำเนินการแก้ไขไว้ก่อน เช่น พนักงานไม่ได้สวมตานิรภัยขณะ เจียรระไนชิ้นงาน อาจได้รับอุบัติเหตุเศษวัสดุกระเด็นเข้าตา
- ปัญหาการพัฒนา ยกระดับสภาพสิ่งที่คาดหวังให้สูงขึ้น เช่น การที่สถานประกอบการสามารถดำเนินการทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยได้ตามกฎหมายของทางราชการกำหนด แต่เนื่องจากกฎหมายตั้งขึ้นมาจากกฎเกณฑ์ต่ำสุด จึงควรยกระดับมาตรฐานของคนให้สูงกว่าทางราชการกำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้พนักงานมีความปลอดภัยสูงขึ้น

2. พิจารณาโดยอาศัยผู้เกี่ยวข้องเป็นหลักในการแบ่ง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

- ปัญหาที่ตัวเองเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ความปลอดภัยมาทำงานสายไม่ไปสอบสวนและวิเคราะห์อุบัติเหตุตามหน้าที่
- ปัญหาที่ตัวเองไม่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหานโยบายการจำหน่ายสินค้าในบริษัท

3 พิจารณาโดยอาศัยสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาเป็นหลักในการแบ่ง จากหลักการดังกล่าวปัญหาถูกแบ่งเป็น 4 ชนิด คือ

- ปัญหาที่รู้สาเหตุและรู้ทั้งวิธีการแก้ไข ซึ่งเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ง่ายที่สุด เช่น ปัญหาพนักงานไม่สวมแว่นตานิรภัยเพราะนายจ้างไม่จัดหาให้
- ปัญหาที่ไม่รู้สาเหตุแต่รู้วิธีแก้ไข เช่น ไฟไหม้ไม่รู้สาเหตุแต่รู้วิธีการดับไฟ
- ปัญหาที่รู้สาเหตุแต่ไม่รู้วิธีแก้ไข เช่น ปัญหาโรคเอดส์ในปัจจุบัน

- ปัญหาที่ไม่รู้ทั้งสาเหตุและไม่รู้ทั้งวิธีการแก้ไข เป็นปัญหาที่แก้ไขยากที่สุด ต้องอาศัยกระบวนการแก้ปัญหาและเครื่องมือมาช่วย

4. พิจารณาโดยอาศัยสภาพและความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ

- ปัญหาคงสภาพเดิม ได้แก่ปัญหาที่เกี่ยวกับการไม่สามารถรักษาสภาพเดิมให้คงไว้ได้ เช่น เครื่องจักรเคยมีการ์ดป้องกัน แต่วันหนึ่งการ์ด หายไป

- ปัญหาเกี่ยวกับการสัมฤทธิ์ผล ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เช่น คาดหวังว่าจะได้เงินเดือน 2 หมื่น หรืออุบัติเหตุเป็นศูนย์ แต่ทำไม่ได้

การค้นหาปัญหา และเลือกปัญหามาทำการแก้ไข

เทคนิคในการค้นหาปัญหา

1. ต้องสร้างจิตสำนึกถึงปัญหาล่วงหน้า เชื่อและยอมรับว่ามีปัญหาอยู่เสมอ เพียงแต่เราจะมองเห็นหรือเกี่ยวข้องกับและยอมรับว่าเป็นปัญหาหรือไม่เท่านั้น

2. ต้องรู้และเข้าใจว่าปัญหาคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร รวมทั้งชนิดของปัญหา ถ้าไม่รู้จะมองไม่เห็นปัญหา

3. ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง คือ อย่าดูถูกตนเองว่ามีความรู้และความสามารถต่ำ ประสบการณ์น้อยหรืออายุมากแล้ว เพราะสิ่งเหล่านั้นจะเป็นอุปสรรคขวางกั้นในการค้นหาปัญหา

4. ต้องมีความพยายามในการค้นหาปัญหา โดยยึดคติที่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

5. พยายามขวนขวายศึกษาหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ให้ลึกซึ้ง หัดสังเกต และทดลองปฏิบัติ อยู่นอกสถานที่

6. มีความทะเยอทะยานที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปเรื่อยๆ

7. ใช้ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเก่าที่บันทึกไว้ หรือข้อมูลใหม่ มาช่วยพิจารณาแก้ไขปัญหา

8. ใช้การตั้งคำถามเพื่อค้นหาปัญหา

9. เปรียบเทียบสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกับสิ่งที่คาดหวังไว้ เช่น มาตรฐาน กฎเกณฑ์ ระเบียบ คำสั่ง กฎหมาย บรรทัดฐาน เป้าหมาย และนโยบาย

10. ใช้หลัก 5 W + 1H เพื่อค้นหาปัญหา ซึ่งได้แก่

W1 = What (มีอะไรเกิดขึ้น) เช่น มีพนักงานไม่ใส่หมวกนิรภัย

W2 = Who (เกิดขึ้นกับใคร หรือใครเป็นผู้ทำให้เกิด) เช่น พนักงานซ่อมบำรุง

W3 = Where (เกิดขึ้นตรงไหน หรือในบริเวณไหน) เช่น บริเวณแผนกซ่อมบำรุงซึ่งอาจมีของหล่นลงมา

W4 = Why (ทำไมจึงเกิดขึ้น) เช่น พนักงานไม่มีหมวกนิรภัย

W5 = When (เกิดขึ้นเมื่อไร บ่อยแค่ไหน) เช่น ตลอดเวลาที่ทำกรซ่อม

H = How (เกิดขึ้นได้อย่างไร เพื่อแสดงรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้น) เช่น พนักงานซ่อมบำรุงไปขอเบิกหมวกนิรภัยที่พัสดุปรากฏว่าไม่มีหมวกนิรภัยจะให้เบิกเพราะขาดงบประมาณรอผู้บริหารพิจารณางบประมาณ

11. ใช้การประชุมระดมสมองจากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยการให้ทุกคนช่วยกันเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา เช่น พนักงาน หัวหน้า วิศวกร เจ้าหน้าที่ความปลอดภัย

12. ใช้การเฝ้าสังเกต หรือตรวจสอบวิธีการทำงาน

13. ใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ปัญหาขั้นสูง เพื่อช่วยในการค้นหาปัญหา เช่น ผังกระบวนการงาน การวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย

14. สอบถามผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน เช่นผู้ที่เคยทำสิ่งนั้นมาก่อน ในอดีตหรือผู้บังคับบัญชา

วิธีการเลือกปัญหามาแก้ไข

เกณฑ์ที่ใช้ประกอบการพิจารณาการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่นิยมใช้ มี 3 ประการคือ

1. **ความเป็นไปได้ (Feasibility)** ในการแก้ไขปัญหา ความพร้อมงบประมาณ เครื่องมือ เทคนิควิธีการ
2. **ความรุนแรง (Severity)** ปัญหานั้นสร้างความรุนแรง ต่อชีวิต ทรัพย์สิน ความเสียหาย
3. **ความถี่ (Frequency)** ปัญหาเกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน แนวโน้มเป็นอย่างไร

แนวทางและหลักการทั่วไปในการแก้ไขปัญหา

ใช้หลักการของทฤษฎีนั้นคืออริยสัจ 4 มาประยุกต์ซึ่งได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค

ทุกข์ = สภาพที่ไม่พึงปรารถนา (ปัญหา)

สมุทัย = ต้นเหตุแห่งทุกข์ (สาเหตุของปัญหา)

นิโรธ = การดับทุกข์ (การตั้งเป้าหมายเพื่อการปฏิบัติในการแก้ปัญหา)

มรรค = ทางพ้นทุกข์ (วิธีการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาที่สามารถบรรลุตามเป้าหมาย)

การประยุกต์กับงานอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

ทุกข์ คือปัญหาในงานอาชีวอนามัย หรือสภาพที่ไม่พึงปรารถนานั่นเอง

สมุทัย คือ ต้นแห่งทุกข์ ซึ่งหมายถึงสาเหตุของปัญหา

นิโรธ คือ การดับทุกข์ ซึ่งหมายถึง การตั้งเป้าหมายเพื่อการดำเนินการแก้ไข

มรรค คือ การพ้นทุกข์ ซึ่งหมายถึงวิธีการแก้ปัญหา และป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีก

กระบวนการแก้ไขปัญหา

การสำรวจสภาพปัญหา ก่อนทำการแก้ไข สามารถดำเนินการได้โดยวิธีการใช้ตารางแล้วนำเสนออย่างเป็นระบบ จะทำให้เห็นปัญหาได้ง่ายสะดวก และชัดเจน

วิธีการสำรวจสภาพปัญหาอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยใช้ตาราง

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลทุกๆด้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

ขั้นที่ 2 แยกประเภทของข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ หรือชนิดของข้อมูล

ขั้นที่ 3 ทำข้อมูลแต่ละประเภทหรือแต่ละชนิดไปทำรอยขีดในตาราง โดยแยกตามปัจจัยด้าน เวลา สถานที่ และบุคคล

ขั้นที่ 4 รวมรอยขีดในแต่ละประเภทของปัจจัยแล้วนำเสนอ

ขั้นที่ 5 นำเสนออย่างเป็นระบบด้วยรูปแบบที่เหมาะสม

ขั้นที่ 6 วิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบ

การกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับปัญหาสามารถวัดผลเป็นตัวเลขนับขอบเขตของปัญหาอย่างชัดเจน และมีกำหนดเวลาที่จะแก้ปัญหาให้แล้วเสร็จ

เทคนิคที่นิยมใช้ในการค้นหาปัญหาอาจมีได้แก่ การระดมสมอง เทคนิค 5W + 1 H เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และเทคนิคแผนภูมิแก๊งปลา

หลักในการพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัยมีดังนี้

1. เลือกสาเหตุที่เป็นจริงและมีความสัมพันธ์กับปัญหามากที่สุดมาแก้ไขก่อน
2. เลือกใช้วิธีที่เสียทรัพยากรน้อยที่สุดแต่ได้ผลมากที่สุดแก้ไขก่อน
3. เลือกปัญหาที่มีความเป็นไปได้สูงสุดมาแก้ไขก่อน
4. เลือกปัญหาที่มีวิธีการแก้ไขเฉพาะและน้อยวิธีมาแก้ไขก่อน
5. เลือกปัญหาที่ส่งผลกระทบในทางดีต่อปัญหาอื่นๆมาแก้ไขก่อน

การแก้ปัญหาจำเป็นต้องมีการประเมินผลการแก้ปัญหา

การประเมินผลการแก้ปัญหา 3 วิธี คือ

1. การประเมินทรัพยากรที่ใช้
2. การประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหา
3. การประเมินประสิทธิผลหลังแก้ปัญหาเสร็จเรียบร้อยแล้ว

หลักในการกำหนดมาตรการป้องกันปัญหา มิให้เกิดขึ้นเมื่อได้แก้ไขเสร็จสิ้นแล้ว ควรประกอบด้วย

1. สามารถป้องกันปัญหาได้อย่างแท้จริง
2. เข้าใจง่าย
3. ชัดเจน
4. สะดวกในการปฏิบัติ